

ITALO CALVINO'DAN YAZARLIK ÜZERİNE 25 ÖĞÜT “BEN TIRNAKLARIMI YİYE YİYE YAZIYORUM”

Emre Demir

Italo Calvino'yla (1923-1985) ilişkim, tam da yazarın beklentisi üzere bir okur-yazar ilişkisiydi; yazar ile okuru arasındaki mesafeyi aşmadan, yazarı kutsallaştıracak herhangi bir yaklaşım olmaksızın, sadece eserleri üzerinden onun dünyasına girmiştım. Öyle ki, pek çok kitabımı okuduğum bu yazarla ilgili en temel denebilecek biyografik bilgilerden habersizdim. Ta ki *Seçme Mektuplar*'a kadar. (**Yapı Kredi Yayınları**, Çeviri: Meryem Mine Çilingiroğlu, Hazırlayan: Luca Baranelli)

Seçme Mektuplar, her zaman başucu kitabım olan *Görünmez Kentler*'in de bir “yazarı” olduğunu hatırlattı bana. Mektuplara kadar, *Görünmez Kentler*'e, herhangi bir insan tarafından yazılmamış, doğada kendi halinde bulunan bir metin muamelesi

yapıyordum. Yazarının “düzyazı şiiri” olarak nitelendiği bu metin, yağmur yağması gibi, doğal ve şahıssız bir yazım ediminin ürünü gibi duruyordu. Calvino, “yağmur yağıyor” der gibi, düşünmeyi, okumayı ve yazmayı da şahıssız kullanabilme imkânından söz eder, *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu* adlı romanında: “Bugün yazıyor.”

Mektuplarla birlikte, ilk kez ilgim eserden yazara yöneldi. Yazarın, 22 yaşında bir genç olduğu 1945'ten öldüğü yıl olan 1985'e uzanarak bir çeşit biyografi olarak da ele alınabilecek mektuplarını okuyunca, Calvino'nun doğduğu yeri, ailesini, yaşadığı şehirleri, dostluklarını, değer yargılarını, politik duruşunu, hassasiyetlerini, kırılganlıklarını, heyecanlarını ve takıntılarını gördüm. Kimi zaman

kendimi yazara yakın hissettim, kimi zamansa yazar hakkında bu kadar kişisel bilgi edinmekle ne kadar büyük bir hata yaptığıma hayıflandım. Özellikle Calvino'nun eleştirmenlerine bu kadar çok dil döküp kendini açıklamaya çalışması, yer yer kendisine olan saygımı sarstı.

Eserleri dışında yazar diye bir canlının var olmadığına inanan Calvino, okur-yazar ilişkisindeki tehlikenin farkındaydı. Kendisiyle ilgili bir tez hazırlayan öğrenciye şöyle diyordu bir mektubunda: "*Sayın Hanımefendi, size bir nasihat, yazarları asla şahsen tanımayı istemeyiniz. Bir yazarın değeri varsa, o değer eserlerinde yatar. Onu şahsen tanımının hiçbir katkısı yoktur.*"

Calvino, metinleri daha iyi anlamak için yazarın fiziksel varlığını görmeyi, edebiyatın mutlak yenilgisi olabileceğine inanıyordu. Çünkü yazar, kitabını yazdıktan sonra, değişime uğramış, dolayısıyla da artık o kitabın yazarı sayılamayacak bir kişi de olabilir. Yazar üzerine çalışmak için onun ölmüş olması gerekir, hayattaysa da onu öldürmek lazımdır. Bir kitabı iyi anlamak için, yazarından ziyade, öncelikle eserin içinde yer aldığı tarihsel, kültürel ve edebi bağlamı incelemek önemlidir.

Bu, bizi, insan ne zaman yazar ve ne zaman yazardır sorusuna da götürüyor? Yazarlık, bir ömür boyu süren bir meşgale midir? Bir kişi, hayatının bir döneminde iyi kitaplar yazdı diye, hayatının her döneminde kendisinden aynı üretimi beklemek mi gerekir? Calvino bu konuda uyarıyor: "*Birinin aklına belli bir anda yazarlık yapmak geldi diye, bütün hayatı boyunca yazarlık yapmayı sürdüreceksin diye bir şey yok; 'belli bir an'da diyorum ama aslen belli tarihsel bir anın edebi ifade araçlarının bireysel yaşamda içsel olarak geliştiği bir anla çakıştığı zamanda' demek gerekir.*"

Mektuplar'ın Calvino okumalarımın verdiği zarar bu oldu: Yazar dirildi. Bir yazarın hatıratını, mektuplarını okumak, o yazar hakkında çalışan bir araştırmacı veya belgeselci için mükemmel malzemeler sunar; ancak bu tip metinleri okumak, o yazarın tutkulu okurları için heves kırıcı bir deneyim olabilir. Yazar, eserin önüne geçer.

Diğer yandan mektuplarda, yazarın kitaplarının oluşum ve doğum sürecini izlemek, o metinlere dair ilk fikirlerini görmek keyifli. Sevdiğiniz bir metin, yazarın zihninde nasıl doğuyor, ne yönde gelişiyor... Bu

anlamda, *Görünmez Kentler*'in aslında ilk kez bir film senaryosu olarak ortaya çıktığını, daha sonra kitaba dönüştüğünü öğrenmek beni şaşırtıyor. Film projesine göre, Marco Polo'nun Venedik'ten Pekin'e dek yaptığı yol, biraz belgesel biraz fantastik bir havayla yeniden katedilecekti. Böylesine büyülü, egzotik bir metni yazacak adam belliydi: Teklifi hemen kabul eden Calvino, 50 sayfalık bir metin hazırladı. Filmi çekecek ekip bu taslak metni şöyle değerlendirecekti: "*Calvino, belki filmi çekilemeyecek ama kitap olarak basılabilecek, gerçekten de olağanüstü 50 sayfa kadar metinle geldi. Pers halılarını andırıyordu.*" (Bu metni her okuyuşumda hissettiğim sinemasal dünyayı da böylece açıklayabiliyorum.)

Mektupları okurken arka planda İtalya, Avrupa ve dünya tarihi anlık görünümle akıp gidiyor. Pavese intihar ediyor, "O kadar sarsıldım ki" diyor Calvino, "kimin hayatta olduğunun, kimin öldüğünün bilincine varmam zaman aldı." Brezilya'daki Şeytan Adası'nda mahkûmlar kaçıyor. Filistin direniyor, "Filistinlilerin dramı biz Avrupalılarda özel bir yankı uyandırıyor" diyor Calvino: "Çünkü size şimdi zulmedenler, Nazizm zamanında en korkunç ve insanlık dışı zulümlerden geçtiler." Çin devrimine zaman zaman belirsiz bir hadise olarak atıf yapıyor, Maoizm'in yarattığı hayal kırıklıklarına dikkat çekiliyor.

Bu kitabı, Calvino'nun tabiriyle, sırtından, birleştiği yerden tuttum ve yazarlık üzerine bazı öğütleri çekip çıkardım.

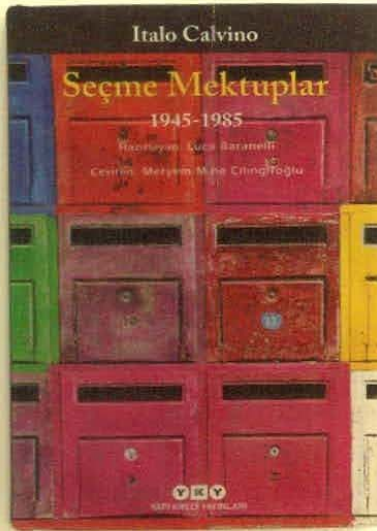
Yazarlık üzerine 25 öğüt

Calvino'nun yazar arkadaşlarına, yayıncılara, eleştirmenlere, yönetmenlere, annesine ve hatta ortaokul öğrencilerine yazdığı mektupları okurken, editörlük işinin mutfağına girip, yazı ve yazarlık üzerine tespit ve önerilere rastlıyoruz. Bunların bir kısmını seçip, yazmaya heveslileri yüreklendirmesi için emir kipine dönüştürerek maddeleştirdim:

1 Başladığın gibi bitirdiğin, bir çırpıda yazıp okuduğun, sepet dolusu yumurta gibi dolu dolu ve mükemmel olan, bir sözcük çıkarıp ya da ekleyecek olsan her şeyin darmadağın olacağı kısa ve güzel öyküler yaz! Roman için başka bir şekilde, daha dingin nefes almak gerekiyor.

2 Yazarlık boş enerji harcadığını söyleme! Bunu söylemek vahim. Yazmak her zaman faydalı bir şeydir. Yanlış şeyler yazarsan (ve tabii bunu fark edersen) o hatalardan sakınmayı öğrenirsin.

- 3 İşlediğin motifleri derinleştirmekle, yeni bir şeyler söylemekle ilgili eksikliklerin olabilir, ama yaş aldıkça bu kendiliğinden olacak, kendini bu konuda zorlama!
- 4 Her açıdan daha fazla gelişmeni sağlayacak bir şehre git!
- 5 Kendini bir tarza mahkûm gibi hissetme. Ne pahasına olursa olsun bu halden hemen çık!
- 6 Yaşadıklarını metne dönüştürmeden evvel yavaş yavaş hazmet, bunların imgeye ve anlatsal ritme dönüşmesini bekle!
- 7 Yazarlığın yanı sıra gazetecilik yapıyorsan hemen bırak! Gazetecilik edebiyatla yan yana yürüyecek bir şey değil, çünkü aynı araç –dil ve yazı– aynı anda tamamen farklı şekillerde kullanılamaz.
- 8 Kendine ihanet etmemeye dikkat et! Çalış! Ses ver!
- 9 Şairleri, öykücülerini ve romancıları gerçekliğin bilimsel betimlemecileri olarak görüp onlara güvenme!
- 10 Roman karakterine daha merhametle eşlik edilmesini sağlamak lazım ki bir eskiz olmaktan öteye geçebilsin.
- 11 İnsana inan! Ona hayranlık duy, onda bir güzellik ve olağanüstülük bul.

Seçme Mektuplar
Italo Calvino
Çev. Meryem Mine Çilingiroğlu
Yapı Kredi Yayınları

- 12 Kurduğun yapı o kadar kapsamlı olsun ki her şeyi göğüslesin.
- 13 Edebi imge, daima, kendi içinde birbiriyle çelişkili olmayan ama adeta enginar yaprakları gibi iç içe olan bir anlam çokluğunu barındırır.
- 14 Bir insanın yazmaktan duyabileceği en büyük hoşnutluk, eserinin içeriğini ve nüanslarını, hiçbir şeyi gözden kaçırmadan okuyan –yazarın her bir niyetini, hatta eserin gerçeğine sadık kalmak kaydıyla, yazarın niyetlerinin ötesine bile geçen- ve değer veren bir okuyucuya sahip olmaktır.
- 15 Otobiyografik yaklaşım, üzerinde tam hâkimiyet kurulamayacak bir malzemedir. İnsan gerçekleşmiş şeylerin akıntısına yenik düşer, sanatın seçim ve eleme yapma özellikleri gibi ayrıcalıklı özelliklerini kaybeder.
- 16 Bir tek okuyucumuz bile kalmayacak olsa gene de yazmamız gerekir.
- 17 Haydi, çalış, masa başına geçmemek için bahane arama!
- 18 “Bu önemli değil, yazmasam da olur.” dersem yavaş yavaş hiçbir şey yazmamaya başlayacağımı anlıyorum.
- 19 Benim meylettiğim şey, öğretebilmeyi istediğim tek şey bir bakma şekli, bir diğer deyişle dünyanın ortasında bulunmayı öğretmek istiyorum. Edebiyat, en nihayetinde, bundan başka bir şey öğretemez.
- 20 İnsan ciddi bir araştırmacı, kavrayışı yüksek bir eleştirmen olup kötü şekilde yazabilir de. Kötü yazmak demek, dil kullanımında rahat hareket edememek, özgür olamamak, hızlı reflekslere sahip olamamaktır, tıpkı dirseklerinden çeken bir ceket giymek gibi bir şeydir.
- 21 Dil aşkı bambaşka bir şeydir ve ruhun bambaşka bir yetisinden filizlenir, daha başka ve daha şiddetli bir nevrozla titreşen bir şeydir.
- 22 Sözcüklere sadık kalırken ritmi atlama! Öyküye lirik, melankolik havayı veren ritimdir.
- 23 Yazarken olmasa bile, yazdıktan sonra yarattığın karaktere dönüşebilirsin.
- 24 Yazarken hiçbir zaman tekleme, her zaman aynı bütünlüğü ustalıklarla koru!
- 25 Edebiyata daha çok inan, içinde yaşayacağımız korkunç yıllarda bize kalan bir tek bu olacak. ■